

20. Елина Н. Г. О народной культуре эпохи Возрождения и поэме Пульчи «Морганте» // Культура Возрождения и общество. — М., 1986. — С. 77–84.
21. Балашов Н. И. Рабочая гипотеза // Контекст'1975. — М., 1976. — С. 51.
22. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. — М., 1978. — С. 62–63.
23. Баткин Л. М. Итальянский гуманистический диалог XV в. // Из культуры Средних веков и Возрождения. — М., 1976. — С. 175–222.
24. Хейзинга Й. Осень Средневековья / Пер. с голланд. — М., 1988. — С. 5.
25. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. — С. 462.

Ольга БАЛАШОВА,
старший викладач НАОМА
Людмила ЛИСЕНКО,
доцент НАОМА

КРУГЛИЙ СТІЛ ТІМ ДО 95-РІЧЧЯ НАОМА Персоналії, події, перспективи

О. Балашова, Л. Лисенко. Круглий стіл ТІМ до 95-річчя НАОМА: персоналії, події, перспективи.

Стаття стисло передає зміст круглого столу, який за своєю ініціативою провела під час святкування 95-річчя НАОМА 17 грудня 2012 р. кафедра ТІМ. Він був присвячений історії нашого факультету, визначним подіям, видатним викладачам, а також обговоренню реальних перспектив розвитку факультету. Його учасниками були викладачі, студенти та випускники кафедри, співробітники НАОМА. Куратори проекту — Людмила Лисенко та Ольга Балашова.

Ключові слова: кафедра теорії та історії мистецтва, персоналії, традиції, навчальні практики, нові курси, нові програми.

О. Балашова, Л. Лисенко. Круглый стол кафедры теории и истории искусства к 95-летию Национальной академии изобразительного искусства и архитектуры: персоналии, события, перспективы.

Статья сжато передает содержание круглого стола, который по собственной инициативе провела во время празднования 95-летия НАИИА 17 декабря 2012 г. кафедра ТИМ. Он был посвящен истории нашего факультета, значительным событиям, выдающимся преподавателям, а также обсуждению реальных перспектив развития факультета. Его участниками были преподаватели, студенты и выпускники кафедры, сотрудники НАИИА. Кураторы проекта — Людмила Лысенко и Ольга Балашова.

Ключевые слова: кафедра теории и истории искусства, персоналии, традиции, учебные практики, новые курсы, новые программы.

O. Balashova, L. Lysenko. The roundtable discussion of the department of theory and history of art arranged to coincide with the 95th anniversary of National academy of fine arts and architecture: personalia, events, prospects.

The article conveys the content of the roundtable discussion which was conducted during celebration of 95th anniversary of NAFAA on December, 17, 2012 by the department THA on its own initiative, briefly. It was revolved around history of our faculty, notable events, prominent teachers as well as discussion of the real prospects of development of the faculty. Its participants

were teachers, students and graduating students of the department, employees of NAFAA. Counsels of project are Lyudmyla Lysenko and Olha Balashova.

Keywords: the department of theory and history of art, personalia, traditions, educational practices, new courses, new programs.

Наша колективна співбесіда почалася зі згадки про видатних педагогів, які в останні роки пішли від нас... Уже 10 років, як не стало Вадима Михайловича Клеваєва (вип. 1967), викладача курсу зарубіжного мистецтва XIV–XVII ст. Але завдяки зусиллям студентів (особливо Ярослави Хоменко, вип. 1994), які буквально обоювали свого викладача, у світ вийшло чотири книжки: у 2005 р. — поетична збірка Клеваєва та книжка під назвою «Накануне прекрасного дня» — незакінчений роман про італійського живописця Мікеланджело Мерізі да Караваджо; у 2007 р. — «Лекции по истории искусства» (з диском ілюстрацій), а також сміховий архів (жартівливі вірші, проза, пародії) під назвою «Здесь видно несколько влияний...». На сьогодні ці чотири книги видавництва «Факт» (тираж — 300 прим.) стали бібліографічним раритетом. Важко переоцінити значення цієї роботи, що назавжди зберегла тексти і пам'ять про скромного викладача, який ніколи не збирався видавати свої вірші, тим більше — матеріали лекційної роботи. Серед випускників, які мали щастя працювати під керівництвом Вадима Михайловича, була і Олена Лиховодова (вип. 1994). Вивчення творчості Лукаса Кранаха привело дівчину до Німеччини. Вона навчалася в університетах Берліна і Мюнхена, де захистила дисертацію в Українському вільному університеті. Сьогодні Олена займається культурними програмами в Німецькому культурному центрі «Goethe-Institut». А от інший випускник, Олексій Титаренко (вип. 1985, арт-менеджер) пригадує Клеваєва зовсім з іншого боку: «Щось у ньому було таке невикорінно романтичне. До нього можна було влізти у вікно серед ночі і до ранку пити вино і читати вірші... Вадим Михайлович намагався бути офіційно-стриманим, академічним, але крізь усі дірки того академізму просвічувала поезія...». Підхоплюючи думку Титаренка про

важливість високих і надихаючих прикладів викладачів для студентства, Людмила Семенівна Міляєва пригадала ім'я Василя Ілліча Касіяна, художника енциклопедичних знань, але людини загадкової. Він часто приходив у фонди Українського музею образотворчого мистецтва і любляв спілкуватися зі співробітниками. Часто не погоджувався з текстами мистецтвознавців. «Ви не так пишете! Я вам принесу книжку, ви її обов'язково прочитайте!». І приносив заборонену літературу іноземними мовами. І водночас він ретельно конспектував кожні партійні збори, був народним художником СРСР, Героєм соціалістичної праці, дійсним членом Академії мистецтв СРСР. В Українському музеї деякий час працювала і Людмила Миколаївна Сак (1909–1985), яка була самовідданим, ерудованим музейознавцем. Вихованка школи С. О. Гілярова, аспірантка при Музеї мистецтв АН УРСР (тепер Музей мистецтв ім. Б. та В. Ханенків), вона володіла конкретним знанням творів, була визначним спеціалістом музейної атрибуції. У Київському художньому інституті читала три базові курси: «Античне мистецтво», «Мистецтво доби Відродження» та «Мистецтво Західної Європи XVII ст.». Щоліта вона приїздила до бібліотеки Ермітажу для знайомства з новою літературою. Являла собою високий приклад самовідданого служіння мистецтву і своїй справі. Дуже сумно, що не було у нас тоді аспірантури, і вона не могла передати свої знання наступному поколінню фахівців. Так само як і Платон Олександрович Білецький (1922–1998).

Повертаючись до теми підготовки видань про наших викладачів, ми нагадали про існуючий комп'ютерний варіант підручника «Історія античного мистецтва» нашого декана Віктора Васильовича Джулая (1958–2009), який блискуче викладав курси мистецтва Стародавнього Світу і античності. Цей підручник, написаний (точніше, надиктований братові викладача, Дмитрові Джулаю, вип. 1998) за освітньою програмою центру «Відродження», так і не був виданий. Маємо надію, що й тут нам допоможуть наші випускники.

Ще за життя Ганни Володимирівни Заварової (1943–2011, вип. 1964) директор видавництва «Дух і літера» Леонід Фінберг запропонував їй видати збірку своїх

статей. Викладач курсів російського мистецтва та аналізу творів образотворчого мистецтва категорично відмовилась — не варто витрачати на це папір і час. Сьогодні, через 1,5 роки після смерті Ганни Володимирівни ми відчуваємо гостру потребу зберегти для історії мистецтва, нашого факультету її глибокі, інтелектуально і конструктивно продумані тексти. Під час круглого столу виявилось, що, незважаючи на категоричну заборону професора записувати її лекції на диктофон, студенти все ж таки робили це і вже давно ходять по руках і з цікавістю слухаються унікальні за змістом лекції з історії російського мистецтва. Дуже сувора самооцінка Ганни Володимирівни з приводу якості своїх лекцій (за винятком хіба що останніх) суперечить оцінкам студентів раніших випусків. Наприклад, Олексій Титаренко пригадує: «Як я любив її диво-лекції! Була просто фізична насолода слідувати за ходом її думки, за наочним розгортанням якоїсь лотманівської структури. По молодості мені здавалось, що я багато такого почую — більше ніде і ніколи я такого не чув». Отже, ми стали перед дилемою: чи виконати передсмертну волю Заварової — не видавати про неї книжок, чи таки зробити все можливе для збереження унікальної лекційної спадщини нашого викладача? Адже сама Ганна Володимирівна за кілька тижнів до свого відходу сказала в розмові: «Я тільки зараз читаю так, як мені вважалося завжди за потрібне. Я заздрю своїм студентам, які сьогодні слухають мої лекції!». Кінцевого рішення на круглому столі так і не прозвучало.

Людмила Семенівна Міляєва нагадала про ще один наш борг — перед Юрієм Сергійовичем Асєєвим (1917–2005), який будучи завідувачем нашої кафедри (1972), захистив у Москві докторську дисертацію, присвячену давньому Києву. Він категорично заперечив ряд тверджень щодо історії архітектури Києва. Виявляється, що XII–XIII ст. не були фатальними для Києва. Асєєв дослідив п'ять храмів на території нашого інституту і на підставі цього висунув низку цікавих ідей. Це і зараз — нове і актуальне слово про домонгольський Київ.

Усі учасники круглого столу, безумовно, розуміли, що одним з провідних завдань кафедри ТІМ було і залишається дослідження історії сучасного мистецтва та його творців. Наша Академія протягом усієї своєї історії збирала талановитих педагогів, які виховували майбутніх художників і мистецтвознавців. Унікальна можливість навчатись і працювати разом з діячами сучасної культури створює сприятливі умови для повноцінного вивчення творчих методик, педагогічних шкіл, творчих індивідуальностей і художніх процесів. Саме тому до круглого столу було підготовлено список дипломних робіт, що захистилися на нашій кафедрі з 1965 і до сьогодні, присвячених конкретним персоналіям викладачів і проблемам різних видів і жанрів сучасного мистецтва. У цьому списку майже 350 позицій. Ця робота кафедри триває й сьогодні. На круглому столі виступила з коротким повідомленням студентка 5 курсу Олена Гомирева. Вона розповіла про свої дослідження творчості й педагогічної практики відомого художника-графіка Василя Чебаніка, який був керівником майстерні книжкової графіки у КДХІ (НАОМА) з 1973 до 2008 р. У 1990 р. він заснував в Академії навчальну майстерню книжкового дизайну та інтролігації. В Інституті ім. М. Бойчука поклав початок новому предмету — каліграфії. Інтролігація і дизайн — це вже не просто макетування, це народження організму книги. Чебанік, відновлюючи старовинні технології створення палітурки та вивчаючи давні види письма, виготовив багато коштовних фоліантів. Його учні — Г. Євтух, К. Зубахіна, С. Букало — продовжують цю унікальну справу.

Дослідження творчості провідних українських художників провадять не лише студенти. Приклади такої роботи дають нам наші вчителі. Куратори круглого столу звернулися з проханням до професора Людмили Семенівни Міляєвої розповісти про процес народження її унікальної книги «С. П. Подервянский. Творчество

Перший випуск факультету та теорії та історії мистецтва.
*Сидять (зліва направо): Ю.С. Асєєв, П.І.Говдя, Н.П.Мулкіджанян,
 П.О.Білецький, О.П.Олійник (ректор), Л.М.Сак, О.Р.Тищенко.
 Стоять: випускники В.Рубан, О.Дячкова, В.Орлова, О.Касіян,
 С.Смолінський, В.Зененко, О.Шамрасє, Н.Ейдельмант. 1964*

и судьба. 1916–2006» (К., 2011). Отже, надаємо їй слово: «У нашій родині вважалося, що дружина не може писати про чоловіка. Але непрофесійні тексти про творчість Сергія Павловича переконали мене, що писати повинна саме я. Потім сталася його неочікувана смерть — і я зрозуміла, що цю пустоту може заповнити тільки книга. Тільки через рік переступила поріг майстерні чоловіка. Коли почала приводити майстерню до ладу, я була вражена кількістю незнайомих мені робіт. Сергій Павлович завжди працював заради роботи. Останні композиції з оголеними він писав за три місяці до смерті...

У 1998 — звання народного художника України, це збіглося у часі з погіршенням здоров'я. Часом став потрапляти до лікарні. В 1998 р. стався інфаркт, поза тим він завжди малював. Малював навіть у реанімації медичних сестер. Потім почав писати нариси, спогади: революція, НЕП, арешт та заслання матері у 1931 р., смерть батька у 1934, військова служба в Червоній Армії на Далекому Сході (можливо, саме це врятувало Сергія від сталінських таборів). У біографії чоловіка для мене майже не було незнайомих моментів. Але коли я розпочала писати, мені знадобилися його нариси. У спогадах чоловіка, які наш син не вважав за літературу, за моїм переконанням були такі сцени, які міг зафіксувати тільки свідок. Оскільки чоловік писав російською мовою, я вирішила зберегти чистоту звучання його думки і перейшла на російську мову свого нарису. Я використала майже усі тексти чоловіка. Хто краще за нього розкаже про засідання виставкому або історію про створення у 15-річному віці кіноплакату для документального фільму Київської кінофабрики? У затвердженні цієї роботи брав участь і О. Довженко!

Мені не хотілося писати спогадів. Хотілося побачити життя чоловіка дещо відсторонено і зсередини. Сергій дуже полюбляв писати портрети, і мені хотілося розповісти про цих людей. Адже мені пощастило знати їх і мати з ними особисті

стосунки. Наприклад, із вчителем Сергія Костянтином Івановичем Рудаковим я познайомилася до того, як зустріла свого майбутнього чоловіка у 1951 році. Моя зустріч з Рудаковим сталася у будинку творчості 1949 року. Ми сиділи за одним столом. Він завжди малював усім, що є під рукою, — сірником на серветці, недопалком на листі. У нас удома зберігається п'ять подарованих ним Сергію рисунків. Президент Франції Жорж Помпідю під час свого візиту в СРСР, у Москві, сказав про те, що у Парижі та Руані є вулиці імені Рудакова (це наслідок гран-прі на конкурсі за кращі ілюстрації до творів Гі де Мопассана). Коли художника не стало у 1949 р., в останній путь його проводжала вся інтелігенція Петербурга. Він [Сергій Подервянський. — Л. Л., О. Б.] вчився також у такого видатного графіка, як Володимир Конашевич, але вважав себе учнем саме Рудакова. Про талановитих людей, з якими ми мали щастя спілкуватися, можна писати окремі дослідження.

Своїм студентам я взагалі дуже вдячна. Я висловлюю їм свою подяку у кінці книги. Не можу не згадати Ліду Аполлонову. Ліда прийшла і сказала, що хоче писати про Сергія Подервянського, бо їй це наказала мама, учениця Сергія Павловича. Вона отримала перелік імен учнів, диктофон і пішла збирати спогади. Я точно знала багато цікавих деталей і фактів, знала, яка натурнича позує, який у неї колір шкіри і т. д. Але я не знала, що відбувалося під час навчального процесу, як учні реагували на свого учителя, за що йому вдячні. Цю безцінну інформацію Ліда покклала в основу своєї дипломної роботи, і я із задоволенням включила цей матеріал до книги. Кілька прикладів. Один з учнів казав, що у майстерні Подервянського не було радянської влади. Сергій Павлович вперше почав практику завдань на 15 хвилин. Це був блискучий тренінг. Адже вміння миттєво фіксувати враження максимально розширює творчі горизонти, навчає уміння бачити неповторність жесту, характеру, руху. Сергій Павлович навчав того, чим сам блискуче володів, лишилося безліч його рисунків і особливо начерків. Тому єдиною трудністю в роботі над книгою був відбір ілюстрацій. Після смерті Сергія Павловича ми провели чотири виставки. Можна було і ще чотири зробити. У його спадщині зберігаються тисячі малюнків. Його родина завжди з великою увагою ставилася до кожної роботи художника. Збереглися роботи, починаючи з 1925 р., всіх етапів його життя: наприклад, 1937–1940 рр., Далекий Схід, фронтові рисунки і навіть прострелений альбом, що врятував Сергію життя. У процесі створення дизайну книги моїми помічниками були: автор макету книги Євген Матвєєв, Михайло Андрєєв, моя онука Анастасія. Дуже вдячна усім художнім музеям України, що надіслали репродукції робіт Подервянського, що зберігаються в них у зібраннях. Інколи на допомогу приходили мої аспіранти — багато фотографій зробила Вікторія Мазур. Одним з найважливіших було питання: що дати на суперобкладинку? Лесь [Подервянський. — Л. Л., О. Б.] у цей час гостював у Парижі. На моє запитання по телефону відповів Сергій Чепік: «Людмила Семенівна! Ваш портрет вугіллям на полотні!». Цей портрет завжди був у нашому домі. Його бачили усі наші добрі знайомі. І я зробила так, як порадив Чепік. На жаль, його вже нема з нами...

І, насамкінець, одна цінна порада. Перед цією книгою у мене був сумний досвід з виданням альбому з іконопису за спонсорські гроші. Тираж у кілька тисяч примірників просто зник. Купити книгу неможливо. Тому ми вирішили не мати справу з видавництвом і спонсорами. Все необхідне зробили самостійно і заплатили тільки типографії за друк. Тому я можу сьогодні сама вирішувати долю кожного примірника. Один із них — на нашому круглому столі. Він належить його куратору Людмилі Олександрівні Лисенко».

Наступним питанням круглого столу стали професійні практики на факультеті. Не обійшлося без спогадів про літні подорожі до Західної України (Львова, Олеська, Дрогобича), по Золотому кільцю, до Прибалтики, Москви і Ленінграда. Щасливі

часи! Тетяна Павлова, доцент кафедри ТІМ ХДАДМ (вип. 1980), із вдячністю звертається до Людмили Семенівни, яка завжди була дуже легкою на підйом. Могла взяти студентів і через усе місто привести до цікавого будинку або на виставку. «Завдяки цьому прикладу і я почала водити харківських студентів до будинку Бекетова на Совнаркомівській вулиці, будинку учених. Потім вони також були дуже вдячні за ці мистецькі подорожі». Тамара Гончаренко, старший науковий співробітник Запорізького художнього музею (вип. 1990) пригадала незабутню літню ознайомчу практику у Львові та в Олеську в 1988 р. з Людмилою Семенівною, яка організувала зустріч практикантів з легендарним Борисом Григоровичем Возницьким, показала численні храми Львова, роботи Пінзеля, а насамкінець запросила усіх до свого улюбленого молочного кафе і пригостила смачною кавою із млинцями! Студенти були глибоко вражені сердечністю і душевною щедрістю свого улюбленого педагога.

Ознайомчі практики проходять і сьогодні завдяки ініціативі нашого завідувача кафедри Олександра Касіяновича Федорука, Володимира Юрійовича Могилевського (вип. 1979), молодого викладача Володимира Петрашика (вип. 2008). Але все це відбувається лише у межах нашої країни (винятком є Краків, Польща). Ми поки що не займалися налагодженням міжнародних стосунків, відновленням практик у Москві і в Петербурзі. Відбуваються лише поодинокі подорожі окремих студентів. Причини зрозумілі — відсутність коштів, нова політична ситуація. Але харків'яни, наприклад, знаходять можливості поїздки до російської столиці й Санкт-Петербурга. Було б корисним ознайомитися з їх досвідом. Можливо, вирішенню цього завдання може якоюсь мірою посприяти і відновлення студентських міжвишівських і міжнародних конференцій, які ми не проводимо вже понад десять років. Хоча наприкінці 1990-х була започаткована чудова традиція проведення щорічних читань імені Платона Білецького. Зовсім не випадково поряд з різними виданнями на нашому столі лежить і диплом Сергія Побожія (вип. 1984), доцента Фінансової академії в Сумах, присвячений творчості Платона Олександровича Білецького і написаний за життя видатного професора кафедри. Це нагадування усім нам про те, що ми повинні відновити наукові читання, які назавжди будуть для нас пов'язані з дорогим і високим ім'ям вченого-енциклопедиста, художника та педагога і будуть активно сприяти розвитку в студентства навичок наукового дослідження, знайомства з науковими розвідками старших колег.

Наступним питанням нашої програми стало обговорення історії створення та навчальних проблем спеціалізації менеджменту, яка сьогодні має назву «Мистецтвознавство. Організація та управління розвитком художньої культури». Доктор мистецтвознавства, академік, професор Михайло Олександрович Криволапов нагадав присутнім історію виникнення ідеї менеджерської освіти, яка народилася наприкінці 1980-х рр., за часів перебудови, та її реалізації. На Заході вже повним ходом йшла підготовка нових кадрів з цього фаху, і тому слушним було звернутися саме до зарубіжного досвіду. Відбулося два відрядження професора Криволапова до Утрехта (Голландія), наслідком чого стало знайомство з системою освіти та навчальними програмами утрехтської Вищої школи мистецтва та дизайну (1989 і 1990 рр.). На наступний 1991 р. було заплановано проведення в Києві голландського фестивалю разом зі студентами нашої Академії та Інституту ім. Карпенка-Карого, де, до речі, вже був відкритий факультет театрального менеджменту. Ця подія стала знаковою для творчої молоді. Фактично, відбувся обмін ідеями. Виявилось, що голландські студенти вже давно не вміють малювати і ліпити, не працюють з натурними постановками, але активно застосовують досвід Баухаузу, багато часу приділяють формальним дисциплінам, розробці концептуальної програми своїх проектів. Деякі завдання з голландської програми були запропоновані

нашому студентству. Відбулось щось подібне до майстер-класу. У програмі фестивалю були також лекції Тоні Вільдерса про сучасну скульптуру, творчі зустрічі, концерти. В результаті було укладено угоду про підготовку кадрів викладачів для майбутнього відділення менеджменту в нашій Академії. Але на заваді стали організаційні проблеми. Виявилось, що відкриття факультету потребує певної кількості фахівців із науковими званнями, нових приміщень, додаткових ставок тощо. До вирішення цих проблем наш факультет ще не був готовий. І все ж таки вдалося відкрити спеціалізацію, що працює сьогодні у складі факультету і почасти дублює класичну мистецтвознавчу освіту з додатком певної кількості фахових дисциплін.

Із лаконічного виступу Катерини Стукалової (вип. 1995) ми дізналися про те, що їй пощастило слухати лекції скульптора Феррі Сімоніса, декана Гіпа Хагурта, Єви ван дер Молен і отримати голландський сертифікат. Це був абсолютно несподіваний і неймовірно цікавий досвід, який став серйозною базою для її подальшої діяльності, котра була пов'язана з центром Сороса, з популяризацією творчості актуальних художників, з проведенням щорічних фестивалів «Art Electronica» тощо.

За 20 років незалежності в Україні сформувалась інфраструктура інституцій сучасного мистецтва. Дуже показовим результатом цього процесу стала регулярна участь України з 2001 р. у Венеційській Бієнале, міжнародних мистецьких ярмарках; виникли нові музейні зібрання і центри: Музей сучасного образотворчого мистецтва України, PinchukArtCentre, Мистецький Арсенал, який організував і успішно провів 2012 р. першу в Україні міжнародну Бієнале сучасного мистецтва! Роботи художників «Нової хвилі» експонуються в стінах Національного художнього музею і входять до наукових каталогів. До речі, численна кількість випускників спеціалізації менеджменту складає кістяк музейного колективу. Саме завдяки їх активності музей вийшов на світову арену, приймає міжнародні експозиції і активно запроваджує у своїй діяльності базові принципи нових програм роботи з публікою. Інтегрованість у сучасні міжнародні культурні відносини, вміння працювати у команді, за нашим переконанням, допомогли молодому колективу музею одержати перемогу над бюрократичною системою вибору кандидата на посту нового директора і обрати на цю відповідальну посаду свого предствника — Марію Задорожну (вип. 2000). Інша наша випускниця, Л. Б. Возницька (вип. 1980) посіла відповідальну посаду директора Львівської картинної галереї після несподіваної смерті свого видатного батька Бориса Григоровича (1926–1913). Важко не погодитися з думкою Людмили Семенівни про те, що робота в музеї сьогодні потребує мужності! Музеї виживають у складних економічних умовах і потребують нових професій, нових підходів до роботи.

Початок XXI ст. відзначився змінами й на нашому факультеті. Прийшли нові викладачі з новим досвідом роботи в галузі сучасного і актуального мистецтва, музейної та видавничої справи — Олена Боримська (вип. 1983), Оксана Баршинова (вип. 1993), Юлія Ваганова (вип. 1998), Ольга Балашова (вип. 2006), Володимир Петрашик (вип. 2008). Мистецтвознавцям і менеджерам читають корисні авторські курси «Актуальне мистецтво», «Організація виставкової діяльності» (О. Баршинова), «Основи музейної справи» (О. Боримська), «Мистецтво новітніх технологій. Комунікативні практики», «Український Арт-простір (2000-ні рр.)» (О. Балашова), «Управління та організація мистецьких проєктів» (Ю. Ваганова). Ольга Балашова пропонує підготувати теоретичний курс для розуміння мистецтва ХХ ст.

Під час роботи круглого столу ми зібрали корисні поради, які можна буде врахувати при складанні програм навчання й організації практик на спеціалізації менеджменту. Наведемо декілька з них.

К. Липа: «На моє покоління, що закінчувало Академію на початку 1990-х, при-

пала зміна структури професійної зайнятості людей з дипломом мистецтвознавця з радянської моделі на, так би мовити, світову. Наприклад, як у всьому світі, значна кількість випускників виявилася затребуваною в медіа, певна кількість стала незалежними кураторами. І з'ясувалося, що «неважливих» предметів під час навчання не було — залежно від життєвої ситуації могла згодитися та чи інша галузь отриманих знань. Зокрема, мені несподівано став у пригоді курс історії декоративно-прикладного мистецтва: у 1990-ті почалося відносно широке зацікавлення антикваріатом, і глянсові журнали потребували просвітницьких текстів на цю тему. Йшлося і про роз'яснення мистецької цінності різних речей, і про те, як формувати колекцію. [...] Моє покоління рухалося навпомацки, шукаючи своє «місце під сонцем». Нині ситуація стала більш зрозумілою: структура зайнятості мистецтвознавців загалом склалась, а кількість потрібних журналістів/ кураторів/ музейників та інших фахівців залежить від коливань на ринку праці. Водночас студентам нині складніше розібратися у розмаїтті можливостей, які надає мистецтвознавча освіта і завчасно підготуватися до того чи іншого виду діяльності. Щоб учорашні студенти могли ефективно використовувати свою унікальну освіту, було б корисно, як на мене, ввести на останніх курсах низку *minors*, або факультативів прикладного характеру, які кожен міг би обирати відповідно до планів на майбутнє. Було б добре читати журналістику для мистецтвознавців (музикознавцям подібний предмет читають!), педагогіку (з музейною включно), психологію (прикладну, а не загальні балачки), тайм-менеджмент, методологію користування великими масивами інформації. Може бути курс реклами і PR (оглядовий), а також зовсім приземлений методологічний курс, що допомагав би «продавати» себе та свої ідеї: навчав би складати проекти-пропозиції, правильно шукати і здобувати гранти під мистецькі проекти та власне післядипломне навчання.

Т. Кочубінська: «Спираючись на власний досвід навчання на спеціалізації менеджменту, я хотіла б звернути увагу на невичерпний потенціал можливостей щодо спілкування випускників факультету зі студентами творчих спеціальностей на інституційному рівні. Мова йде про відсутність систематичного цілеспрямованого міжфакультетного співробітництва. На мою думку, необхідно використовувати ту унікальну специфіку, яку надає Академія студентам-мистецтвознавцям, а саме — спілкування з митцями *in situ*, можливість бути свідками творчого процесу. Наприклад, якщо мистецтвознавцям читається курс «Вступ до мистецтва», то необхідно враховувати ці можливості Академії і проводити деякі лекції курсу безпосередньо у творчих майстернях, щоб унаочнити технологічні процеси створення мистецького твору. Більш того, для студентів старших курсів ФТІМ я б запропонувала розробити практичний курс, який, по-перше, дав би можливість отримати перші навички з виставково-експозиційної справи у стінах Академії (мається на увазі знайомство з роботами студентів творчих факультетів, розробка концепцій, написання аналітичних мистецтвознавчих текстів та інтерв'ю, побудова експозиції тощо), а по-друге — сприяв би налагодженню міжфакультетного співробітництва. На мою думку, такий курс має складатися з теоретичної частини, що передбачає знайомство та обговорення міжнародних виставкових практик, і практичної частини, яка полягатиме у створенні виставки в музеї Академії».

Л. Герман: «Важливою потенційною складовою діяльності ФТІМ я вважаю також наявність науково-практичної конференції — власного наукового «полігону», на якому майбутні історики і теоретики мистецтва матимуть нагоду відточити свої дослідницькі розробки, тези дипломних робіт, отримати перший досвід публічного виступу на високому професійному рівні, можливість спілкування з авторитетнішими колегами — і все це в стінах альма-матер. НАОМА вже мала прецедент проведення такої конференції в недалекому минулому — мова йде про вже згадані

читання імені Платона Білецького. Вважаю, що цю подію слід реанімувати та ре-актуалізувати, залишити її формат та назву і шанувати таким чином пам'ять славетної особистості нашого факультету».

Ю. Ваганова, заступник генерального директора НХМУ з виставкової роботи та міжнародних зв'язків: «Що бракує нашим студентам? У першу чергу, професійно складеної програми навчання. Маючи невеликий досвід викладання в Академії, я бачу, що сьогодні спеціалізація менеджменту в такому вигляді не може виконувати свої завдання. Але критикувати завжди просто. Академії потрібна спочатку людина, яка буде горіти цією спеціалізацією, розуміючи, що результати будуть тільки за кілька років. Це не зможе зробити одна людина, але команда — безумовно. Але чого все ж таки бракує самим студентам? Критичного мислення чи, скоріше, можливості розвивати критичне мислення. У форматі відкритих дискусій у самій Академії, у форматі невеликих лабораторних проєктів, які студенти мали б можливість самі реалізувати, навіть з помилками. Бракує живих розмов, практики створення критичних текстів (не описового, а саме аналітичного характеру) про сучасні культурні події, аналізу цих подій відповідно до контексту локального і світового, висловлення власної професійної точки зору, обговорення подібних текстів з позицій професійних, а не приватних розмов. Самих студентів бракує на професійних круглих столах в інших інституціях (мистецьких центрах, музеях)».

Після цікавих і конструктивних виступів наших недавніх випускників на завершення програми круглого столу його учасники звернулися до не менш актуальних завдань, які можна виконати саме за допомогою студентів і викладачів факультету. По-перше, це необхідність створення сайту нашої установи, по-друге — написання професійних текстів про видатних випускників і викладачів нашої Академії для Вікіпедії — он-лайн енциклопедії. Дуже корисним для нас стало повідомлення Діани Клочко (вип. 1991), автора сайту Києво-Могилянської академії, яка розповіла про специфіку подібної роботи. Безумовно, сайт вишу має відповідати певним вимогам і стандартам. Інформація на сайті повинна постійно оновлюватись, висвітлюючи життя кожного факультету. Сайт має різні панелі. Тут можна розказати про історію вишу, про його архітектуру. Має бути панель з інформацією про викладачів, про їхню творчість, педагогічне кредо. Потрібно викласти їх фотографії, дати необхідні контакти. За сайт повинна відповідати конкретна людина. На кожній кафедрі повинні розуміти необхідність вчасно надавати цій людині інформацію. Можна зробити окрему панель з новинами про засідання Ради, про збори, виставки в академічному музеї, про публічні лекції запрошених з інших вишів, музеїв, країн лекторів і фахівців. Адміністрація вишу повинна бути зацікавленою в тому, щоб усі найпривабливіші сторони навчального закладу були вигідно представлені: наприклад, для НАОМА — кількість докторів, професорів, народних художників, академіків; кількість книг у бібліотеці, де можна отримати інформацію з різних галузей знань; збірка музею з історією його формування; місця проведення літніх і переддипломних практик тощо. Головне, щоб сайт постійно відбивав реалії активного життя вишу. Це буде слугувати найкращою рекламою для всіх бажаючих стати частиною цього насиченого творчого навчального процесу.

Дуже цікаву інформацію про історію створення і розвитку Вікіпедії спеціально для нашої розмови підготувала Ірена Білаш, викладач мистецтва у школі, багаторічний друг нашої кафедри. Вона спеціально дослідила саме ті тексти в он-лайн енциклопедії, що стосуються НАОМА та її викладачів. Російська версія статті про НАОМА повніша. Є розділи — історія, герб, структура, ректори, відомі випускники, відомі викладачі. Але в розділі «Відомі випускники» майже не згадуються мистецтвознавці. А розділ «Відомі викладачі» має лише сім персоналії! П. Білецький,

Л. Сак, Л. Міляєва, Л. Лисенко не названі. У розділі «Ректори» є ім'я А. В. Чебикіна, але немає посилання на текст про нього. Український варіант скорочений до наступних розділів: історія, факультети, вихованці, герб, головний навчальний корпус. Дивує, що зовсім немає розділу про викладачів. У списку вихованців, знову ж таки, мистецтвознавці майже не згадуються, за винятком П. О. Білецького. Не існує розділу про ректорів. Хоча стаття про А. В. Чебикіна є, але вийти на неї можна лише через «Google». Є ім'я академіка, професора, скульптора М. Г. Лисенка, але в дуже скромному контексті — він згадується лише як автор бюсту Т. Г. Шевченка біля головного корпусу НАОМА. Насамкінець можна висловити побажання, щоб уже існуючі тексти про НАОМА зазнали серйозного редагування науковців та ентузіастів цієї справи, а можливо, і студентів-мистецтвознавців — у формі семестрових завдань, що будуть виконуватись під контролем викладачів. Адже це енциклопедичні статті, до яких звертається весь світ!

Плідне і насичене інформацією, спогадами, пропозиціями обговорення історії та сучасних проблем мистецтвознавчого факультету було завершено виступом декана факультету Марини Вікторівни Русяєвої (вип. 1988). Вона щиро подякувала організаторам та учасникам круглого столу — особисто Людмилі Семенівні Міляєвій, нашим випускникам, які виявили таке активне зацікавлення подальшим розвитком нашої мистецтвознавчої освіти, внесли цікаві пропозиції щодо нових курсів, факультативів тощо. Життя не стоїть на місці. І сьогодні наш факультет не є єдиним місцем, де можна отримати мистецтвознавчу освіту. Крім нових мистецтвознавчих факультетів України (у Львові, Харкові, Рівному), з'явилась можливість продовження освіти за кордоном — у Парижі, Відні, Лондоні, Берліні, Мюнхені тощо, де навчаються і наші випускники — бакалаври та магістри. Це підвищує нашу відповідальність за якість освіти мистецтвознавця, якому сьогодні необхідні не тільки теоретичні знання з історії мистецтва, а й уміння застосовувати їх на практиці. Також реалії сучасного мистецького процесу вимагають від наших студентів та випускників знань і вмінь у різних сферах: кураторській, мультимедійній, менеджерській, журналістській, рекламній та ін.

Сьогодні Академія і наш факультет стали активними учасниками болонського процесу, який висуває досить жорсткі умови для проведення навчального процесу і контролю над ним. У цьому є як позитивні, так і негативні моменти, до яких потрібно пристосовуватись. Нам ще багато чого бракує. Наші нагальні завдання, як засвідчили виступи, — це організація кафедри менеджменту образотворчого мистецтва; проведення систематичних навчальних практик не тільки на базі київських мистецьких осередків, а й в інших регіонах України та Європи; налагодження зв'язків з іншими творчими вишами Києва, України та світу; проведення щорічних наукових конференцій.

Людмила Семенівна Міляєва сказала, що професія музейного працівника в наших умовах вимагає героїзму. Здається, героїзму вимагає сьогодні й професія викладача. У цих умовах найголовнішим є збереження колективу однодумців — викладачів, студентів, аспірантів і випускників. Адже коли відчуваєш колективну зацікавленість і бажання колег і студентства рухатись уперед, то розумієш, що в нас є підстави для оптимізму і реалізації конструктивних проектів, для збереження вже напрацьованих традицій і підвищення конкурентноздатності нашої альма-матер.